

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO
Z PRILOGO „KMEČKO DELO“

Izhaja vsako sredo
Cene: Letno 38 din, polletno 20 din,
četrtletno 11 din; inozemstvo 76 din
Poštno-čkovni račun številka 10.603
Reklamacije niso poštnine proste

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška cesta 5
Telefon 21-13

Cene inseratov: Cela stran
3000 din, pol strani 1500 din, četrt
strani 750 din, osminka strani 400 din
— Mali oglasi posamezna beseda za
naročnika 1 din, za nenaročnika 2 din

K drugi obletnici izvolitve Pija XII.

Mirovno delo sedanjega papeža med prejšnjo svetovno vojno

Drugo obletnico izvolitve sedanjega papeža Pija XII. slavi katoliški svet sredi vojnih stisk in vzdihov milijonov, ki jim vojna seka krvave in nekrvave rane. In ob tej obletnici bodo zopet misli vsega katoliškega in nekatoliškega sveta hitele v Rim k Petrovemu prestolu, na katerem sedi papež, ki ga je božja previdnost izbrala, da je že med prejšnjo svetovno vojno imel priliko gledati za kulise takratnega vojnega dogajanja in da je že takrat po svojih velikih diplomatskih sposobnostih in po svojem visokem položaju, ki ga je takrat zavzemal, bil poklican, da je takrat, ko so bile vojne strasti do viška razpaljene, prišel za tisto delo, ki naj sprtim narodom zopet povrne toliko zaželeni mir.

Naj se tudi »Slovenski gospodar« spomni dela, ki ga je sedanji sv. oče vršil med prejšnjo svetovno vojno!

Nuncij v Monakovem

Dne 25. maja 1917 je takratni naslovni nadškof Evgenij Pacelli kot papežev nuncij pri bavarskem kralju Ludoviku III. prispel v München. Dne 28. maja je v slovesni avdienci izročil kralju poverilna pisma in mu govoril: »Potreba, da se človeška družba znova zgradi na varnih temeljih krščanske modrosti in dejstva, da se da pravični in trajni mir zgraditi le na temeljih javnega krščanskega prava, še nista bila nikoli tako jasno spoznani, kakor v tej skrbipolni uri. Misija, da po svojih skromnih močeh sodelujem pri mirovnem delu, mi je bila naložena v času, kakršnega v zgodovini še ni bilo.«

To je bil začetek njegovega mirovnega dela, ki ga je opravljal kot papežev nuncij v Nemčiji. In k temu začetku je takratni bavarski ministrski predsednik in vodja tamkajšnjih katolikov izjavil: »Papež nam ni poslal le nuncijske — ta Pacelli je več vreden kakor ena armada.«

Pri nemškem cesarju

Nastopna avdiencia pri bavarskem kralju je bila začetek naporega dela, za katerega je nuncij Pacelli krepko zagrabil in ga na široko razpredel. Poleti leta 1917. je bil že pri nemškem cesarju Viljemu II., ki ga je v Kreuznachu, kjer se je nahajal nemški glavni stan, sprejel v avdienco. Bil je to 29. junija dopoldne. Cesar je bil oblečen v uniformo pruskega generalfeldmaršala. Bil je vidno utrujen. Ves čas pogovora je stal.

Nuncij je nemškemu cesarju izročil lastno-ročno pisano pismo takratnega papeža Benedikta XV., v katerem ga ta naproša, naj stori vse, kar je le v njegovi moči, da se zopet vzpostavi mir. Nuncij je še pristavil, da sveti oče pričakuje, da se bo vrhovni poveljnik nemške oborožene sile velikodušno odpovedal tudi zasedenim ozemljem. Da je cesar vpriču njega cdprl in prebral papeževo pismo, je nuncijska navdajala z upanjem, zlasti še, ker ga je tudi

pogovor z nemškim kanclerjem Bethmann-Hollwegom utrjeval v pričakovanju, da bo vendar mogoče doseči spravo med sprtimi narodi. Nemški cesar je v tej avdienci nuncijski odgovoril, da je vedno želel mir in da obžaluje, da je njegov mirovni predlog od 12. decembra 1916 ostal brezuspešen.

Nuncij pa se ni vdal. Odvrnil je, da bi spričo novega vojnega položaja nov in konkreten predlog imel več uspeha. Pacelli je pričakoval, da se bo cesar končno le z jasnimi in stvarnimi predlogi izjavil za mirno poravnavo. Toda cesar je le izmikajoče se izjavil, da bo sv. oče storil veliko delo, če bo katoliško duhovščino po vsem svetu pripravil do obsodbe medsebojnega sovraštva in za mirovno delo. Največja zapreka sklenitvi miru da je sovraštvo, ki vladava v človeških srcih. Sv. oče da bi mogel cerkvene kneze javno pozvati, naj bi oznanjali pomirljivost in spoštovanje nasprotnika.

Pacelli mu je na ta izmikajoč odgovor odvrnil, da more papež tem mislim samo pritrjevati in poskušal razgovor zopet privedi h konkretnim izjavam in predlogom. Toda cesar zopet ni hotel z jasno besedo na dan. Nuncij je spoznal, da cesar noče storiti prvega koraka. Cesarjev pogled je bil uprt v daljavo. Veroval je v zmago svojih armad.

Po končanem razgovoru je bil nuncij na zajtrku pri pruskem prestolonasledniku, kjer je sedel na cesarjevi desnici. Še istega dne se je Pacelli vrnil v München, kjer je bil naslednjega dne sprejet v avdienco pri avstrijskem cesarju Karlu, ki se je takrat tam mudil.

Priprave za mirovni predlog

Še pred avdienco pri nemškem cesarju, dne 26. junija, je bil Pacelli pri nemškem kanclerju. Oba diplomata sta izmenjala misli o mirovnih pogojih. Kancler je izjavil, da bi bila Nemčija pripravljena, Belgiji vrniti svobodo, pri-

znati omejitve v oboroževanju in mednarodno razsodišče.

Nuncij je takoj poročal v Rim, da je sedaj prišel primeren trenutek za papeževo diplomatsko akcijo za mir. Angleški ministrski predsednik je pravkar v svojem govoru podčrtal pripravljenost Anglije za mir pod pogojem, da Nemci izpraznijo zasedeno Belgijo. Dne 19. julija je nemški državni zbor v sporazumu z nemškim vrhovnim poveljstvom sprejel znano mirovno resolucijo, ki je želela mir brez aneksij in trajno spravo med narodi.

Toda med tem se je zgodilo nekaj, kar je položaj do dna spremenilo. Dne 13. julija je padel kancler Bethmann-Hollweg. Dne 24. julija je bil Pacelli zopet v Berlinu in takoj pričel razgovore z novim kanclerjem, kateremu je predložil zaupni mirovni predlog, ki je obsegal svobodo morij, omejitev oboroževanja, mednarodno razsodišče, vrnitev nemških kolonij, vzpostavitev svobodne Belgije, rešitev vprašanja meja itd. Pogajanja so trajala do 26. julija. Uspeh teh pogajanj je bila kanclerjeva izjava, da je nemška vlada vesela papeževega mirovnega koraka in da bo končen odgovor dala takoj, ko se bo pogovorila s cesarjem in z Dunajem.

Nuncij se je vrnil v München v pričakovanju, da bo v nekaj dneh imel v rokah končen odgovor. Pretekel je teden, Berlin pa je še vedno molčal, v Rimu pa so postajali nestrpni. Nuncij je iz Rima dobil navodilo, naj takoj odpotuje v Berlin, ta pa je nuncijski sporočil, naj počaka, ker bo zadeva v teku enega tedna rešena. Pacelli je dobro razumel: v Berlinu so zavlačevali.

Dne 7. avgusta so se antantini državniki zbrali na konferenco v Londonu. Tej konferenci naj bi bil predložen papežev mirovni predlog, seveda le, če bi na to pristal nemški kancler Michaelis. Že po tretji seji je bila konferenca zaključena. Pismenega odgovora iz Berlina namreč ni bilo. Šele 11. avgusta je Pacelli prejel nemški odgovor. Toda 14. avgusta papež radi mejne zapore odgovora še ni imel v rokah.

Med tem pa je papež že storil odločilni korak za svetovni mir. Dne 14. avgusta 1917 so nuncijski v vojskujočih se državah državnim poglavarjem izročili papeževo mirovno noto. Za ta korak se je papež odločil šele potem, ko je zaman čakal na nemški odgovor.

Usoda papeževega mirovnega predloga

Svet je bil poln pričakovanja. Vojna sreča se je medtem nasmehnila antanti. Ob koncu avgusta se je pri vatikanskem državnem tajniku kardinalu Gasparriju javil angleški poslanik in mu sporočil, da angleška vlada na papeževo noto še ne more odgovoriti, ker še ni povprašala za mnenje zaveznikov in pristavil, da se mu ne zdi verjetno, da bi mogli priti do cilja, dokler se nemška vlada ne izjavi o od-

škodnini in garancijah. Celo v vprašanju Belgije da nemška vlada še ni dala jasne izjave. Kardinal Gasparri je monakovskemu nunciju takoj naročil, naj stopi v stik z nemško vlado, od katere naj bi dobil jasen odgovor zlasti glede Belgije, kar bi pripomoglo k boljšemu razvoju mirovnih pogajanj. Nemški kancler nunciju ni odgovoril, pač pa je preko španskega poslanika v Bruslju tipal, če Angleži mislijo resno. Od teh pa ni bilo mogoče ničesar izveči.

Istočasno je francoska vlada sporočila Londonu, da odklanja papežev mirovni predlog, ker da ne vsebuje pogoja, da Nemčija Franciji odstopi Alzacijo in Lotaringijo. Francija, ki med svetovno vojno pri Vatikanu še ni imela svojega poslanika, je London naprosila, naj njen odgovor sporoči vatikanskemu državnemu tajniku, da ta ne bi začel s kakimi pol-officielnimi posredovanji med vojskujočimi se državami.

Dne 22. septembra je kardinal Gasparri končno prejel nemški odgovor na papežovo

mirovno noto. Ko ga je prebral, je izjavil: »Odgovor je ničev in uničuje vsa upanja.« Kardinal je še čakal odgovor nemške vlade na Pacellijevo posredovanje. Toda tudi ta je bil uničujoč, nejasen. Istočasno je kardinal dobil tudi odgovor francoske vlade. Sedaj je bilo jasno: za vse je bilo prepozno. Do po papežu posredovanega miru ni prišlo.

Ko je nuncij Pacelli v Münchenu spoznal, da je papeževa mirovna pobuda propadla, je ves v solzah vzkliknil: »Vse je izgubljeno, tudi vaša domovina!« Takrat je v sebi čutil bolečino narodov in bolečino sv. očeta Benedikta XV., ki ni mogel preprečiti nepopisne nesreče svetovne vojne.

Nuncij Pacelli je v Münchenu dočkal zlom cesarske Nemčije in bil priča krvavim dogodkom komunistične revolucije, ki je bila zadnji konec nemškega cesarstva.

Evgenij Pacelli med svetovno vojno ni uspel in zato je toliko trpljenja šlo preko narodov. Ali bodo narodi poslušali Pija XII. in s tem od sebe odvrnili katastrofo, ki jim grozi?

Močan si, o slovenski narod! Tisoč in pet sto let krvavih, izkrvavel nisi! Narod-mehkužnik bi dušo izdihnil — ti pa, tisočkrat ranjen, komaj zmaješ z ramami... Trdna je moja vera, da napoči zarja tistega dne, ko naša kultura ne bo več krizantema siromakova, temveč bogastvo bogatega. Ze slutim zarjo tistega dne (Ivan Cankar.)

Janko Bejek:

Nekaj o sezonskem delavstvu

Mamon — denar vleče delavce v nevarnosti

Približuje se čas sezonskega poljskega dela. Naši sezonci že postajajo nemirni in se sprašujejo, ali jim bodo letos vse poti odprte ali ne. Prejšnja leta je šlo največ delavcev v Francijo in Nemčijo, lansko leto je šlo le nekaj delavcev v Francijo in nekaj manj kot 2000 v Nemčijo, ostali so šli na delo v državi ali so pa morali ostati doma. Lansko leto se je delavec, ki so mislili iti v tujino, svarilo radi nevarnosti, ki jih čakajo v teh vojujočih se državah, pa ni nič pomagalo. Kesanje je prišlo prepozno. Veliko naših delavcev je prestalo vso grozo vojne v Franciji, dosti je mrtvih, več sto jih še danes pogrešamo. Vsa nevarnost se je tem delavcem naslikala in to pri borzi dela, opominjali so domači dušni pastirji, pa vse skup nič ni zaleglo. Danes govorijo ti delavci drugače. Nekateri delavci so se tudi iz Nemčije vrnili predčasno radi vojne. Pa je letos naše delavstvo prav tako trmasto kot lansko leto. So že nestrpni in komaj čakajo, da bi se jim odprla vrata tujine, čeprav je povsod vojno stanje. Mamon — denar vleče naše ljudstvo v nevarnosti. Če bo zopet prišlo gorje na naše delavstvo, bo seveda kriva borza dela, njen šef g. Kerec in duhovniki. Eno ali dve leti mi lahko shajamo brez tujine ali pa tudi za stalno, saj dolgo nismo hodili v tujino in je naše delavstvo le živelo in je bilo veliko manj pokvarjeno kot je danes. Se poznajo na našem delavstvu že posledice tujine. Veliko jih pride domov bolanih, izgaranih, pokvarjenih. Drugi pridejo domov na videz sicer še zdravi, pa polagoma pešajo in legajo v prerani grob. Naš delavec v tujini gara, da vse moči iz sebe, da bi ja več zaslužil, hrane si pa ne privoščiti, da mu pač več denarja ostane. Posledice so neizgibne.

Bodimo odkriti!

Piše se dostikrat o 12.000 sezonskih delavcev v Prekmurju. To ne odgovarja resnici, pa naj mi kdo zameri ali ne. Živim v kraju, kjer je sorazmerno največ sezoncev. Trdim in vsakemu lahko tudi dokažem, da imamo veliko manj sezonskih delavcev. Številka ne bom navajal, ali če bi rekel, da jih je le okrog 8000, se veliko ne bi zmotil. Jaz ne štejem za sezonskega delavca tistega našega kmeta, ki ima doma dovolj dela in jela ter gre v tujino radi pohlepa po denarju. Tudi tistih naših deklet in fantov mi šteti med sezonce, ki odidejo proti volji staršev, ki jim nudijo doma vsega v izobilju in gredo v svet le radi prostosti ali pohlepa. Vedite namreč, da en naš delavec v Nemčiji zasluži v eni sezoni tudi do 7000 din ali pa še več. Vse to radi visoke valute nemške marke. Če bi naši delavci ta denar tam porabili za obleko in življenje, jim ne bi nič ostalo,

Delavci, bodite pametni!

Potrpimo do konca vojne. Želimo vam samo dobro. Saj vas razumemo, da bi radi kupili še kaj zemlje, radi bi si postavili novo hišo, radi plačali dolgeve, pa bi tudi v ostali Sloveniji radi vse to imeli, pa vendar ne gredo v tujino in so zadovoljni s skromnim življenjem. Naše ljudstvo je vse preveč razvajeno. Potrebno je, da zopet nastopi oblast, kot lansko leto. Naj mi bo dovoljeno — kot poznavalcu naših delavskih razmer — nekaj pripomb. Lansko leto je bilo precej krivic, četudi je oblast pazila.

Zasedba italijanske Somalije

Od Žube do Mogadiša

Južnoafriške čete so začele prodirati v italijansko Somalijo iz angleške kolonije Kenija dne 12. februarja. Po zasedbi pokrajinskega mesta Afmađu in osvojitvi pristanišča Kismaju so zadelj južnoafriški napadalci na italijansko obrambno črto ob veliki reki Žubi. Kakor hitro pa je bil izsiljen prehod preko te reke, je bil italijanski obrambni načrt glede te pokrajine zrušen. Pohod južnoafriških motoriziranih oddelkov od reke Žube naprej je bil malodane neoviran. Dne 25. februarja je bilo zasedeno brez vsakega odpora glavno mesto Somalije in veliko pristanišče Mogadišo. Od začetka vdora v italijansko Somalijo 12. februarja do vkorakanja v Mogadišo 25. februarja so prevozili zmagovalci v stalnih večjih in manjših bojih 1000 km. Uspeh južnoafriške vojske je bil mogoč zaradi sodelovanja vseh treh vrst orožja: kopne vojske, mornarice in letalstva.

Velik pomen Mogadiša

Mogadišo je zelo važno pristanišče in za Masavo v Eritreji drugo največje mesto v italijanski vzhodni Afriki. V mirnem času je štel Mogadišo 60.000 prebivalcev, od tega 8000 Italijanov. Iz Mogadiša vodi v notranjost 115 km dolga železniška proga. Ob priliki abesinske

vojne je služil Mogadišo italijanskemu maršalu Grazianiju kot glavno oporišče za napredovanje v Abesinijo od juga. Verjetno je, da bo igral isto vlogo sedaj, ko prodirajo Angleži v Abesinijo na 12 mestih.

Dva vojna pohoda iz italijanske Somalije

Istočasno ko so motorizirani južnoafriški oddelki prekoračili reko Žubo, zlomili italijanski odpor in zasedli Mogadišo, je zavzela angleška mornarica v prvem naskoku na skrajno severno-vzhodnem koncu italijanske Somalije trdnjavo Gardafui. S tem je postala zasedba celotne italijanske Somalije lahka ter hitro izvedljiva. Verjetno je, da bodo južnoafriške čete vkorakale iz zasedene srednje Somalije od juga v Abesinijo, iz severne pa v angleško Somalijo, katero so izpraznili Angleži lani.

Umik italijanskih čet iz Somalije

Prodiranje južnoafriških čet v Somaliji se nadaljuje. Italijanske čete se naglo umikajo v smeri proti Addis Abebi in Havarju v osrednjo Abesinijo.

V Somaliji je bilo doslej naštetih 900 italijanskih ujetnikov in med temi so trije generali. Število ujetnikov raste iz dneva v dan. Zelo obsežen je tudi plen raznega vojnega materiala.

Predsednik dr. Fran Kulovec v Ljutomeru in Ptuj

V Ljutomeru

Zadnje nedeljo predpoldne se je vrnila v Ljutomeru v prostorih Katoliškega doma seja okrajnega odbora JRZ. Sejo je vodil bivši minister Snoj, udeležili so se je predsedniki vseh krajevnih organizacij, vsi župani in odličniki iz ljutomerskega okraja. Po pozdravnih besedah g. ministra Snoja je navdušeno pozdravljen od navzočih govoril g. predsednik dr. Kulovec o naši notranji in zunanji politiki ter zatrdil, da bo vlada sporazuma storila vse za ohranitev miru. Govor g. ministra je bil sprejet z burnim odobravanjem in z vzkliki: kralju, knezu namestniku, Jugoslaviji ter našemu političnemu vodstvu. Za dr. Kulovcem je govoril še predsednik Preveda g. Snoj, na kar je bila seja zaključena s pesmijo: »Hej Slovenci!«

V Ptuj

V nedeljo popoldne pa se je vrnila v Ptuj seja širšega odbora JRZ za ptujski okraj. Udeležil se je je predsednik gospod dr. Franc Kulovec, kateri je bil pred ptujskim mestnim po-

glavarstvom slovesno sprejet od bivšega ministra Snoja, od okrajnega načelnika dr. Farčnika, ptujskega župana dr. Remca, od treh banskih svetnikov, gimnazijskega ravnatelja in ravnatelja meščanske šole. Predsednika dr. Kulovca je pozdravila gospodična Vera Remec in mu poklonila šopek nageljnov. G. minister se je podal v sejno dvorano mestnega predsedstva, kjer so bili zbrani odlični pristaši JRZ za ptujski okraj in so mu priredili prisrčen sprejem. V pozdrav g. predsednika in vseh zbranih je spregovoril g. tajnik Marko Kranjc, ki je podal besedo dr. Kulovcu. G. minister se je spomnil v svojem daljšem govoru rajnega dr. Korošca, kateremu so zaklicali navzoči trikratni: »Slava!« G. predsednik je podal poročilo o naši zunanji ter notranji politiki. G. ministru se je zahvalil g. tajnik Marko Kranjc in posebno še omenil njegova prizadevanja za regulacijo Drave, ki se bo nadaljevala. Za g. predsednikom so še govorili: g. Snoj, g. župnik Grobler, ravnatelj Munda in banski svetnik Prelog.